

242) oraz zwyczajom polskim XVIII i XIX wieku (s. 243-258). Ze zrozumiałych względów nie zajmujemy się nimi szczegółowo. Anonsujemy je tylko, by zorientować Czytelnika w treści książki.

3. Część trzecia przedstawionej tu pracy jest najkrótsza, bo zawiera prawie czterdzieści stron (s. 258-294). Wraz z kilkunastustronicowym *Aneksem* (s. 295-299), w którym Autor poświęcił uwagę instytucji rodziców chrzestnych w nowym prawodawstwie kościelnym z 1983 roku, należy te partie książki rozumieć jako konieczne, aczkolwiek pobieżne dopełnienie problematyki szczegółowo podjętej w pierwszych dwóch częściach publikacji. Istnieje zatem potrzeba wnikliwego opracowania tego zagadnienia. Księdzu Janowi Białobokowi należą się gratulacje za słuszną decyzję opublikowania swojej pracy, która znajdzie swe należne miejsce wśród prac o historii instytucji, która obecnie domaga się nowego pastoralnego ujęcia.

Marek Marczewski – Lublin

Dokumenty prvých dvoch Ekumenických snemov. Z gréčtiny preložil, úvody a vysvetlivky napísal Marcel Gajdoš¹, Bibliotheca Antiqua Christiana (Kresťanská antická bibliotéka). Edičný rad Fontes zv[äzok] Prešov 1999, Náboženské vydavateľstvo PETRA, ss. 46.

W roku 1999 ukazał się pierwszy tom *Listów św. Bazylego Wielkiego*. Ich wydanie na zawsze pozostanie związane z otwarciem potrzebnego w Słowacji i długo tam oczekiwanego patrystycznego wydawnictwa ciągłego: *Křestanská antická bibliotéka*, o czym polski czytelnik dostał już należną informację². Jak tom *Listów św. Bazylego Wielkiego* z lat 357-374 należy do podserii *Patrimonium*, tak inną podserię *Fontes* otworzyły wyżej bibliograficznie opisane dokumenty dwóch pierwszych Soborów powszechnych: Nicejskiego (325) i I Konstantynopolitańskiego (381). Autor słowackiego przekładu przyjął za jego podstawę krytyczne wydanie ich greckiego tekstu przygotowanego przez N.P. Tannera³.

Zanim Autor zaprezentował sam słowacki przekład dokumentów soborowych poprzedził je krótkimi historycznymi wstępami (s. 3-6 i 27-30). Szczegółowe objaśnienia filologiczne i rzeczowe zostały umieszczone na końcu prze-

¹ Marek Gajdoš ur. 9. 1. 1974 Bratysława. Po ukończeniu gimnazjum Ivana Horvatha w Bratysławie (1992) zaczął studia na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu J. Kmenskiego w Bratysławie. Od roku 1995 studia kontynuował na Greckokatolickim Wydziale Teologicznym z siedzibą w Preszowie należącym wtedy do Uniwersytetu J.P. Šafarika. Studia ukończył w roku 1997 nadaniem mu stopnia magisterskiego z teologii ogólnej.

² Por. Recenzja w *VoxP* 19 (1999) t. 36-37, 525-529.

³ Por. *Decrees of the Ecumenical Councils*, Vol. 1, Georgetowne 1990.

łożonych tekstów (s. 16-26) dotyczących Soboru Nicejskiego i I Soboru Konstantynopolińskiego (s. 39-43). W końcowej części publikacji (s. 45-46) umieszczono bibliograficzne opisy źródeł i wykorzystanej przez autora literatury. Trzeba się tu zgodzić z wydawcami, że „dokumenty dwóch pierwszych Soborów powszechnych dla każdego katolickiego, prawosławnego, a w pewnej mierze i dla protestanckiego chrześcijanina stanowią jedno z podstawowych źródeł do dobrego poznania nauczania Kościoła Chrystusowego”. Nie obawiają się oni też przesady, gdy wyrażają pogląd, iż „bez dogłębnego zrozumienia ich postanowień nie można uprawiać teologii. Pierwszy Sobór w Nicei (325) i I Konstantynopoliński (381) same w sobie stanowią doskonałą całość. Po długich sporach i dyskusjach Ojcowie soborowi zdefiniowali podstawowe artykuły naszej wiary dotyczące Trójcy Świętej, wcielenia Syna Bożego Jezusa Chrystusa, Kościoła i zmartwychwstania”⁴.

Chociaż pierwszorzędnym celem obrad soborowych tak w Nicei jak i w Konstantynopolu było danie poprawnego wykładu prawd wiary⁵, to jednak ani jeden, ani drugi Sobór nie pominął okazji, aby zająć się problemami dyscypliny w życiu Kościoła. Zbiór tych postanowień nazwanych kanonami, w przypadku Soboru Nicejskiego wydawcy umieścili bezpośrednio po formułach dotyczących wiary (s. 7-13). Po nich umieszczono też tekst „Listu Soboru w Nicei do Egipcjan”, który na zawsze pozostanie świadectwem miłości i poczucia odpowiedzialności za jedność w wierze tak w Kościele powszechnym, jak i w lokalnym. Inny nieco jest redakcyjny układ materiałów pochodzących z obrad I Soboru Konstantynopolińskiego. Tutaj po formułach wyznania wiary, pochodzących od 150 Ojców soborowych (s. 31), umieszczono „List do Kościoła Rzymskiego” (s. 31-34), a na końcu zbiór uchwalonych tam kanonów dyscyplinarnych (s. 35-38). Sobór ten zajął się, jak wiadomo, głównie obroną bóstwa Ducha Świętego, kwestionowanego przez duchoburców (maqedonian), którzy uważali Go za stworzenie⁶.

Zwołany przez cesarza Teodozjusza (379-395) ze 150 biskupami Kościołów wschodnich, stanowiącymi kolegium Ojców soborowych, rozpoczął swoje prace w maju 381 roku. Chociaż nie uczestniczyli w nim przedstawiciele Stolicy Apostolskiej z Rzymu, nabył w swojej części dogmatycznej powagi Soboru powszechnego na podstawie późniejszych potwierdzeń: Ojców Soboru Chalcedońskiego (451) i papieży: Wigiliusza († 555), Pelagiusza II († 590) i św. Grzegorza Wielkiego (590-604), który się wyraził: „Ze czcią przyjmuję i uznaję

⁴ Z wydawniczej obwoluty.

⁵ „Wykład wiary trzystu osiemnastu Ojców” Soboru Nicejskiego w naszej publikacji słowski czytelnik znajdzie na s. 7, a podobny „Wykład (wiary) stu pięćdziesięciu Ojców” Soboru Konstantynopolińskiego – na s. 31.

⁶ Por. J. Špirko, *Církevně dějiny. Sv. 1*, Turčianský Sv. Martin 1943, 116; H. Kraft, *Slovník starokresťanskej literatury*, Trnava 1994, 306.

cztery Sobory (nicejski, konstantynopoliński, efeski i chalcedoński) prawie tak, jak się przyjmuje cztery księgi Ewangelii”⁷.

Bardzo ważną sprawą dla każdego autora jest przyjęcie i zrozumienie jego publikacji. Trzeba przewidzieć rodzące się u czytelnika trudności rozumienia. Ich wcześniejsze usunięcie gwarantuje pozytywne przyjęcie publikacji. W tym przypadku autorzy z reguły sięgają po dość bogaty asortyment wypowiedzeń w formie przypisu: dokumentującego, wyjaśniającego, polemicznego czy dopowiadającego. O ile bibliografia załącznikowa uwierzytelnia prawdziwość i ścisłość informacji wykorzystanych przez autora, o tyle przypis je uszczegółowia. Autor powyższych edytorskich wstępów i przypisów jest teologiem katolickim. Literatura, którą wskazał i wykorzystał w swoich opracowaniach, pochodzi w większości z kręgu prawosławnego. Obydwie tradycje teologiczne wschodnia i zachodnia przez wieki wypracowały sobie i zachowują dla siebie właściwą terminologię. Prawda jest niezmienna, ale język z szacunku dla tradycji może zostać zachowany. On bowiem wskazuje na środowisko, z którego pochodzi opracowanie. Autorowi (grekokatolikowi) bliska jest zawsze terminologia wschodnia, ale nie musi się jej niewolniczo trzymać. Katolikowi obrządku łacińskiego, a pewnie i grekokatolikom, nieco obco brzmi (jednak autor nigdzie nie informuje o tym czytelnika) w omawianej książce zamiana terminu „święty” na „błogosławiony” w odniesieniu do Augustyna z Hippony⁸ albo „Jan Teolog” w odniesieniu do św. Jana Apostoła i Ewangelisty⁹. Równie zaskakującymi będą określenia „greckie Pismo św. Septuaginta”¹⁰ w miejsce: grecki przekład Pisma św. – Septuaginta, czy też „nowotestamentalny list”¹¹. Z formą listu, jako księgą biblijną, spotykamy się wyłącznie w Nowym Testamencie, określenie zaś „nowotestamentalny list” jest tu co najmniej niezręcznością nie tylko językową. To samo trzeba powiedzieć o formule „psalm biblijny”¹², gdy mówi się o nim w związku z przekładem Septuaginty czy cytowaniem odpowiedniego wiersza. Za kamień obrazu trzeba wreszcie uznać formułę we Wstępie historycznym do dziejów I Soboru Konstantynopolińskiego, gdzie autor odsyła czytelnika do „nowotestamentalnego listu św. Pawła do Hebrajczyków”¹³. Niektóre błędy i nieścisłości, na które trzeba było wskazać

⁷ J. Špirko, dz. cyt., s. 117; *Stručný úvod k prvému konštantínopolskému snemu*, w: *Dokumenty prvých dvoch ekumnických snemov*, Prešov 1999, 29

⁸ Por. s. 16, przypis 3: „błazený Augustin”.

⁹ Por. s. 20, przypis 14.

¹⁰ Por. s. 17, przypis 5: „grécke Svaté písmo Septuaginta”.

¹¹ Por. s. 22, przypis 25: „Porovnaj novozákonný Prvý list svätého Pavla Timotejovi”. W podobny sposób autor cytuje inne listy św. Pawła zob. s. 41, przypisy 22-24.

¹² Por. s. 18, przypis 8 lub s. 24, przypis 46, czy też s. 40, przypis 11: (porovnaj napr. biblický žalm 81,6a podl'a Septuaginty).

¹³ V polovici 4. storočia... vytvořili sa názory, podl'a ktorých je Svatý Duch iba jedným zo „služobných duchov” – anjelov (porovnaj novozákonný List svätého apoštola Pavla Hebrejom 1, 4).

z recenzenckiej powinności, w żadnym przypadku nie odbierają opracowaniu jego wartości, ale bez nich byłoby ono niewątpliwie lepszym.

Leander Tadeusz Pietras OSPPE,
Vranov nad Topľou, Słowacja

Bartoloměj URBANEC¹⁴, *Ideál kresťanskej dokonalosti u svätého Augustína v knihe: O řeči Pana na vrchu, Košice – Humenné 2000, Kňazský seminár sv. Karola Boromejského, ss.70.*

Bogaty i ciekawy dorobek pisarski św. Augustyna w przeszłości silnie przyciągał ku sobie długie szeregi teologów różnych specjalności, a obecnie równie żywo wzbudza ich zainteresowania. Z komentarzowego piśmiennictwa biblijnego św. Augustyna, wyżej wymieniony Autor sięgnął po dzieło: *O kazaniu Pańskim na górze*¹⁵, aby słowackiemu czytelnikowi ukazać ideał chrześcijańskiej doskonałości, jak go rozumiał św. Biskup z Hippony. To pewnie ze względu na popularyzacyjny charakter wydawnictwa, Autor zrezygnował w publikacji z dokumentowania swoich wypowiedzi formalnymi przypisami, chociaż użycie cudzysłowów w tekście gwarantuje łatwe oddzielenie warstwy opracowania od augustyńskiego tekstu źródłowego.

Całość swojej pracy Autor podzielił wyraźnie na trzy części. W krótkim wstępie, z odwołaniem się do Biskupa z Hippony, Autor podkreśla, że powszechne u ludzi szukanie szczęścia w jego najgłębszej istocie jest formą pragnienia osiągnięcia doskonałego i nieutralnego posiadania Najwyższej Prawdy i Dobra. Tęsknota za Bogiem jest więc jedyną drogą, która wiedzie ku szczęściu, a każdy, kto nie osiąga tego szczęścia, jest niedoskonały (s. 5-6).

Pierwszą część opracowania wypełnia próba sprecyzowania pojęcia doskonałości chrześcijańskiej. Jej początek łączy się z pragnieniem poznania prawdy zawartej w przykazaniach. Postęp i osiągnięcie doskonałości gwarantują zachowanie woli Bożej zawartej w przykazaniach, chociaż sam szczyt doskonałości spoczywa w wierze i miłości (s. 8-13). Doskonałość jest długotrwałym procesem

¹⁴ Autor, jako rzymskokatolicki ksiądz, należy do kleru słowackiej archidiecezji koszyckiej. Urodzony 17. sierpnia 1937 r. w Lipowcach koło Preszowa, po ukończeniu studiów filozoficzno-teologicznych w Bratysławie, dnia 1 lipca 1962 r. przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1962-1972 pracował w duszpasterstwie parafialnym. Represjonowany przez ówczesne władze państwowe, w roku 1972 na przeciąg ośmiu lat (do roku 1980) był pozbawiony możliwości dalszego wykonywania funkcji kapłańskich i duszpasterskich. W latach 1990-1995 w Spiskim Seminarium Duchownym pełnił obowiązki Ojca duchownego i starszego asystenta na Wydziale Teologicznym w Spiskiej Kapitulie. Obecnie łączy pacę duszpasterską w Humennem z zajęciami dydaktycznymi z zakresu patrologii w Instytucie Teologicznym w Koszycach.

¹⁵ Augustinus Aurelius, *De sermone Domini in monte*, PL 34, 1229-1308.